

พุทธบูรณาการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ BUDDHIST INTEGRATION WELLNESS TOURISM MANAGEMENT

ศศิพัชร วัฒนรวิวงศ์

ห้างหุ้นส่วนจำกัด นีฮงบริการ

E-mail: saseepacha89@yahoo.com

บทคัดย่อ

ในสภาวะสังคมปัจจุบัน เป็นสังคมผู้สูงอายุและสภาวะในเมืองเต็มไปด้วยมลพิษ ทำให้สังคมหันมาดูแลสุขภาพมากขึ้น การพักผ่อนหย่อนใจไปยังสถานที่ต่างๆ ตามแหล่งธรรมชาติที่มีความสวยงาม ผสมผสานการดูแลสุขภาพ จึงเป็นที่มาของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวถือว่าเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อน พัฒนาเศรษฐกิจ และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ทิศทางของทั่วโลกก็หันมาสนใจ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพมากขึ้นทุกปี จากการศึกษาพบว่า มีจำนวนชาวต่างชาติที่เดินทางเข้าประเทศไทย เพื่อมารับบริการรักษาพยาบาลเฉลี่ย 1.2 ล้านคนต่อปี รายได้การท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ในปี 2560 ที่ผ่านมา ได้ประมาณการรายได้การท่องเที่ยวเชิงแพทย์ไม่ต่ำกว่า 100,000 ล้านบาท และมีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่อง ตามจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทย ปัจจุบันกระแสการท่องเที่ยวผู้คนให้ความสนใจเรื่องการดูแลสุขภาพมากขึ้น สอดคล้องกับสังคมปัจจุบันเป็นสังคมผู้สูงอายุ ประชากรมีอายุยืนยาวขึ้น จึงนับเป็นโอกาสดีของประเทศไทย ที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงาม รวมถึงรูปแบบการรักษาแบบภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นปัจจัยส่งเสริมให้ผู้คนหัน นิยมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพมากขึ้น นอกจากนี้หลักพุทธธรรมหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ในเรื่องภาวนา 4 ได้แก่ 1) กายภาวนา 2) สีสภาวนา 3) จิตภาวนา 4) ปัญญาภาวนา ช่วยสร้างดุลยภาพแห่งชีวิตของบุคคล ทั้งในด้านพฤติกรรม จิตใจ และสติปัญญา ในขณะเดียวกันก็จะเชื่อมโยงชีวิตที่ดำรงเข้ากับธรรมชาติแวดล้อมและสังคมอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ, พุทธบูรณาการ

Abstract

In current situation of elder-age society and pollution are the causes that make people more concern of their health. Traveling to beautiful natural resources with good health-care become to the popular trend of wellness tourism. Tourism Industry is an important tool that can drive Thailand's economy. The study found that there are average 1.2 million Foreign Patients per year access to wellness tourism service in Thailand. Estimated income from Wellness Tourism in 2017 is worth about 100,000 million Bath, which becoming more and more of the amount of tourist visitors to Thailand. Trends of the self-health care is widely spread though out. This is a good opportunity for Thailand to be the center of wellness-tourism in this region. Furthermore, Thailand has many competitive advantages for example Natural Tourism Resources, Medical Human Resources, Local Wisdom of Thai Traditional Medical Cares. The Buddhist Principle of Bhavana 4 or the 4 developments which are composed of 1) Physical Development, Moral Development, Emotional Development and Intellectual Development. All these Buddhist Principles made the balance of life, associated individual behavior and mindfulness to the natural environment and sustainable society.

Keywords: Wellness Tourism, Buddhist Integration

บทนำ

การพัฒนาส่งเสริมประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เพื่อยุทธศาสตร์การพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติ 10 ปี (พ.ศ.2559-2568) และมุ่งสู่ศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Medical & Wellness) กำลังเดินทางอย่างได้ผล ตลาดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทั่วโลกมีมูลค่า 1.6 ล้านล้านบาท ขยายตัวปีละเกือบ 10 เปอร์เซ็นต์ ช่วยสร้างรายได้ให้กลุ่มผู้ประกอบการเติบโตขึ้นร้อยละ 30 (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2560)

การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Medical & Wellness Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยวที่สวยงามในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่มีจิตสำนึกต่อการส่งเสริมรักษาสุขภาพและสิ่งแวดล้อม

การท่องเที่ยว ถือเป็นอุตสาหกรรมที่สำคัญทางด้านเศรษฐกิจ มีผลต่อการพัฒนาประเทศ การส่งเสริมการท่องเที่ยว ก่อให้เกิดการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวไปยังพื้นที่ต่างๆ ของประเทศ ซึ่งนำมาสู่การกระจายรายได้ ไปสู่ชุมชนท้องถิ่นมากขึ้น ในภาพรวมแล้วทำให้ประเทศมีความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติที่มุ่งให้ประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ควบคู่กับการพัฒนาประเทศ กรอบพัฒนาประเทศระยะยาว ครอบคลุมตั้งแต่ปี 2560-

2580 ในส่วนของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เป้าหมายคือ การเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวระดับโลก หรือ เป็นแม่เหล็กการท่องเที่ยวระดับโลก โดยแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เช่นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ความงาม และแพทย์แผนไทยยกระดับมาตรฐานธุรกิจบริการด้านการส่งเสริมสุขภาพ การเสริมความงามสู่ตลาดระดับสูง การท่องเที่ยวทางน้ำ การท่องเที่ยวเชื่อมโยงภูมิภาค เพื่อขยายการท่องเที่ยวไทย และภูมิภาคไปพร้อมกัน ซึ่งนับเป็นมูลค่ามากมายที่จะสามารถพัฒนาชุมชนให้น่าท่องเที่ยว เน้นการพัฒนาท้องถิ่น จุดเน้นการดำเนินการในปี 2560 สร้างกระแสใส่ใจสิ่งแวดล้อม สร้างสรรค์สินค้าสร้างประสบการณ์ ด้านการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายทั้งตลาดในประเทศและต่างประเทศ ส่งเสริมเมืองรองและชุมชน คำนึงถึง เมืองหลักพ่วงเมืองรอง ชุมชนพร้อมชาย ตอบโจทย์ปัญหาของภูมิภาค และสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มตลาดเป้าหมายในพื้นที่ชุมชน

ท่องเที่ยวภายในประเทศ ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้และสร้างสรรค์ประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม โดยมีแนวโน้มที่จะพัฒนาท่องเที่ยวให้เป็นไปในลักษณะการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนมากขึ้น กล่าวคือนักท่องเที่ยวมีแนวโน้มที่จะเดินทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มากขึ้น ซึ่งนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้เห็นความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมนิยมประเพณีท้องถิ่น วิถีชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีจุดเด่นพิเศษ ปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากนิยมเดินทางไปวัด เพื่อร่วมกิจกรรมทางศาสนา การปฏิบัติธรรม ซึ่งมักจะใช้เวลาหยุดในช่วงเทศกาลวันสำคัญทางศาสนาจะมีการถือศีลปฏิบัติธรรม และประชาชนในท้องถิ่นเห็นผลประโยชน์ จึงเริ่มมีการประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้อง และเข้ามาใช้พื้นที่ในวัดเพื่อการประกอบอาชีพมากขึ้น

การจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

1. ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ คือกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพ ส่งผลให้เกิดความผาสุก(Wellness) อาทิเช่น การรับประทานอาหารเพื่อสุขภาพ การนวด การประคบสมุนไพรเพื่อสุขภาพ การออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ รวมไปถึงโปรแกรมการลดน้ำหนัก การฝึกโยคะ การขับสารพิษออกจากร่างกาย(Detox) การฝึกทำสมาธิ เป็นต้น นอกจากนี้ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ยังมีเป้าหมายให้นักท่องเที่ยวมีสุขภาพร่างกายและจิตใจ แข็งแรงสมบูรณ์ (Wellness Services) โดยพนักงานผู้ให้บริการโดยตรง เช่น การนวดแผนไทย การนวดเท้า การนวดน้ำมัน การนวดกดจุด เป็นต้น

สอดคล้องกับการให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เป็นการท่องเที่ยวเพื่ออายุวัฒนะ หรือ Wellness Tourism เป็นการท่องเที่ยวเพื่อหลีกหนีออกจากสิ่งที่ทำให้เป็นทุกข์

จากการใช้ชีวิตประจำวันไปสู่สถานที่สงบสบายเป็นจุดหมายในการปรับสภาพ หาคความลงตัวของการดำรงชีวิต ซึ่งประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นไปสู่จุดหมายปลายทางนั้นเป็นปัจจัยสำคัญ โดยสถานที่ท่องเที่ยวต้องพัฒนาความสามารถรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยว ตอบสนองความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ มักมีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพ เช่นการรับประทานอาหารเพื่อสุขภาพ การฝึกสมาธิ การฝึกโยคะ การนวดผ่อนคลายบำบัด นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วงอายุ 40-55 ปี และเป็นเพศหญิง

2. ประเภทของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ สามารถแบ่งได้ตามจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของโปรแกรมการท่องเที่ยวและความต้องการของนักท่องเที่ยวเป็น 2 ประเภทหลัก ดังนี้

2.1 การท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ (Health Promotion Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ เยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยวตามแหล่งธรรมชาติ และวัฒนธรรม โดยจัดสรรเวลาส่วนหนึ่งมาทำกิจกรรมเพื่อดูแลสุขภาพ เช่นการนวดแผนไทย การออกกำลังกาย การเล่นกีฬา โดยจุดประสงค์หลักของการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ คือการส่งเสริมบำรุงรักษาสภาพกายและสุขภาพจิต การบำบัด การฟื้นฟูสุขภาพ การทำจิตให้สงบด้วยการฝึกปฏิบัติสมาธิ

2.2 การท่องเที่ยวเชิงบำบัดรักษาสุขภาพ (Health Healing Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ โดยแบ่งเวลาส่วนหนึ่งเพื่อมาทำกิจกรรมบำบัดรักษาโรค หรือฟื้นฟูสุขภาพต่างๆ เช่น การตรวจร่างกาย การผ่าตัดเพื่อรักษา การผ่าตัดเสริมความงาม หรือการแปลงเพศ ในโรงพยาบาลที่มีคุณภาพมาตรฐาน หรือเรียกว่าการท่องเที่ยวเชิงแพทย์ (Medical Tourism)

กล่าวโดยสรุป การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ นั้นประกอบไปด้วย การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ ด้วยกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ปรับสมดุลทั้งสุขภาพร่างกายและสุขภาพจิตใจ ให้เกิดความรู้สึกผ่อนคลาย ขจัดความเครียด เพิ่มพลังกำลังให้สมบูรณ์และแข็งแรง

3. ทิศทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวของ ททท. ปี 2560

จากข้อมูลของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้กำหนดเป้าหมายเชิงเศรษฐกิจ เพื่อสร้างรายได้ทางการท่องเที่ยวให้เพิ่มขึ้นร้อยละ 10 จากปี 2559 ซึ่งจะทำให้รายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติเพิ่มขึ้นเป็น 2.431 ล้านล้านบาทในปี 2560 ในขณะที่นักท่องเที่ยวชาวไทยจะเพิ่มขึ้นเป็น 1,287 ล้านล้านบาท ทำให้รายได้รวมเพิ่มขึ้นจาก 3.38 ล้านล้านบาท เป็น 3.718 ล้านล้านบาท

ดังนั้น ผู้ประกอบการทุกภาคส่วนในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจะแสวงหา แนวทางเปลี่ยนวิกฤตเป็นโอกาส โดนน้าจุดแข็งและโอกาสของประเทศ มากำหนดเป็นแนวทางหลักตลอดจนการตลาดท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ตามวิสัยทัศน์ ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

ต้องการส่งเสริมให้ประเทศไทยไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยม (Preferred Destination) อย่างยั่งยืนต่อไป

4. แนวทางการพัฒนาบุคลากรในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

4.1 ภาครัฐ พัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้มีความสามารถเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

4.2 ผู้ประกอบการบริษัทนำเที่ยว ส่งเสริมให้มีการเรียนรู้งาน และสอนผ่านระบบพี่เลี้ยง

4.3 ผู้ปฏิบัติงานในแหล่งท่องเที่ยว พัฒนาบุคลากรให้มีความสามารถดำเนินงาน และจัดให้มีการเรียนรู้ผ่านระบบคอมพิวเตอร์

4.4 ผู้ประกอบการด้านสุขภาพตามภูมิปัญญาไทย จัดให้มีการอบรมหลักสูตรส่งเสริมสุขภาพตามภูมิปัญญาไทยภายในองค์กร

4.5 ผู้ให้บริการด้านสุขภาพแก่นักท่องเที่ยวในสถานบริการสุขภาพ จัดให้มีการฝึกอบรมจากเครือข่ายผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน

4.6 ผู้ประกอบการด้านที่พัก พัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้สามารถดำเนินงานเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

4.7 บุคลากรด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพรวมทุกประเภท พัฒนาศักยภาพใหม่ๆของบุคลากรให้สามารถดำเนินงานเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว

หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ต้องประกอบไปด้วยการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ พัฒนาทางด้านพฤติกรรมและปัญญา ภายใต้ความตระหนักรู้ ความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งตรงกับหลักภาวนา 4

ภาวนา 4 หมายถึง การเจริญ การทำให้เป็นให้มีขึ้น การฝึกอบรม การพัฒนา ประกอบไปด้วย (อง ปญจก.22/79/121)

1) กายภาวนา คือ การเจริญกาย พัฒนากาย การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อกับเกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้งห้าด้วยดีและปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้เกิดโทษ ให้กุศลธรรมงอกงาม ให้อกุศลธรรมเสื่อมสูญ การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ : physical development

2) สิลภาวนา คือ การเจริญศีล พัฒนาความประพฤติ การฝึกอบรม ศีลให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย ผู้ร่วมกับผู้อื่นได้ดี เกื้อกูลแก่กัน : moral development

3) จิตภาวนา คือ การเจริญจิต พัฒนาจิตการฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตา กรุณา ขยันหมั่นเพียร อดทนมีสมาธิ และสดชื่น เบิกบาน เป็นสุข ผ่องใสเป็นต้น : emotional development

4) ปัญญาภาวนา คือ การเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลอดพ้นจากความทุกข์แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยปัญญา : intellectual development

กายภาวนา สามารถนำมาบูรณาการกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ในด้าน ที่ทำให้มีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ มีความสดชื่น ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ เช่น การฝึกโยคะ การเดินท่องเที่ยวชมธรรมชาติ การปั่นจักรยานท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และนำไปสู่ศิลปภาวนา คือความประพฤติที่ดีงาม ไม่เบียดเบียน สร้างความดีต่อผู้อื่นให้แก่ผู้อื่นทั้งด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ จิตภาวนา เป็นขั้นตอนของการเจริญจิต มีเมตตา นำไปสู่การพัฒนาคน เพื่อนำไปแก้ปัญหาทางด้านจิตใจได้ ทำให้มีจิตใจที่เข้มแข็ง ต่อสู้กับอุปสรรค ความเครียดในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี เช่น การนั่งสมาธิ พิจารณากาย พิจารณาใจ ภายในจิตของตนเอง ทำให้ตระหนักรู้ และเกิดปัญญา ปัญญาภาวนา เป็นการฝึกฝนอบรมปัญญาให้ทำในสิ่งที่ดีงามเป็นกุศล และหลีกเลี่ยงการทำความชั่วเป็นอกุศล ให้เข้าใจสภาวะความเป็นจริงต่อผู้อื่น ต่อสิ่งแวดล้อม ให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข การท่องเที่ยวเชิงปัญญา เช่น พิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ทำให้มีโลกทัศน์ที่กว้างกว้างไกล เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ทำให้สิ่งแวดล้อมดีขึ้น รวมทั้งปัจจุบันก็มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ต่างก็สนใจเข้ามา ปฏิบัติธรรม เช่นการเจริญสติ วิปัสสนากรรมฐาน

แนวทางบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

ในคำสอนทางพระพุทธศาสนา การดำรงชีวิตอยู่อย่างมีคุณภาพมีความสุขที่แท้จริงเป็นสิ่งสำคัญ จึงสอนให้ ปฏิบัติทางกายและจิตใจควบคู่กันไปอย่างพอดีตามหลัก มัชฌิมาปฏิปทา ซึ่งสรุปได้ในหลักภาวนา 4 เพื่อพัฒนาพฤติกรรมทางกาย พัฒนาศีล พัฒนาจิตใจ พัฒนาความรู้ ความเข้าใจให้สมบูรณ์พร้อม สำหรับการวัดผลการพัฒนาตามหลักภาวนานั้น อาจใช้หลักภาวนิต 4 ประการ คือ ภาวนิตกาย มีกายที่พัฒนาแล้ว ภาวนิตศีล มีศีลที่พัฒนาแล้ว ภาวนิตจิต มีจิตที่พัฒนาแล้ว และภาวนิตปัญญา มีปัญญาที่พัฒนาแล้ว ซึ่งนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุสามารถนำมาบูรณาการเพื่อสร้างความสุขในชีวิตได้ โดยมีรูปแบบกิจกรรม คือ สุขสบาย สุขสนุก สุขสง่า สุขสว่าง และสุขสงบ (พระราชนิพนธ์ วิสารโท, 2560)

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งปัญญาและการ ปฏิบัติ ซึ่งเข้าไปเกี่ยวข้องกับการแก้ไข ปัญหาให้กับชีวิตและความเป็นอยู่จริงของมนุษย์ พระพุทธศาสนามุ่งเน้นการสอนความจริงที่เป็นประโยชน์และสั่งสอนเฉพาะสิ่งที่จะนำมา ปฏิบัติให้เป็นประโยชน์ในชีวิตจริง ด้วยเหตุที่เกี่ยวข้อง

สัมพันธ์กับชีวิตจริงของมนุษย์นี้เอง หลักพุทธธรรม จึงต้องอาศัยการพิจารณาคุณค่าทางจริยธรรม หลักธรรมเพื่อ สงเคราะห์ซึ่งกันและกัน ไปในทิศทางที่ก่อประโยชน์อย่างสูงสุด (อนุรุท ว่องวานิช, 2560)

สรุป

ประเทศไทยมีศักยภาพเพียงพอที่จะเป็นศูนย์กลาง การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Wellness Tourism) เนื่องจากประเทศไทยมีจุดแข็งที่เป็นข้อได้เปรียบ และมีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ เอื้อต่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เป็นอย่างมาก อันประกอบด้วย แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ อาหาร สมุนไพร การแพทย์ทางเลือกแผนไทย กีฬาท้องถิ่น ศาสนา สิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว มีบุคลากรที่มีคุณภาพการให้บริการระดับสูง การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมสูงสุดของภาคธุรกิจการท่องเที่ยวของประเทศไทย และกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเป็นกลุ่มที่มีศักยภาพในการใช้จ่ายมากกว่านักท่องเที่ยวกลุ่มอื่นๆ เมื่อนำหลักธรรมภavana 4 จะทำให้บุคคลนั้นมีเจริญอกงามทั้งร่างกาย ใจ และปัญญาบังเกิดความสุขกายสบายใจ ด้วยสติ ศีล สมาธิและปัญญา ได้ความสุขกายสุขใจ ใช้ชีวิตได้อย่างสงบสุข

เอกสารอ้างอิง

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2560). *การนำเสนอทิศทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวของ ททท.* สืบค้น 9 กุมภาพันธ์ 2560, จาก <http://www.tatreviewmagazine.com>
- พระราเชนทร์ วิจารณ์. (2542). *บูรณาการพุทธธรรมกับระบบการดูแลสุขภาพพระยาว สำหรับผู้สูงอายุของอำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนา).* พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อนุธ ว่องวานิช. (2563). *การดำเนินธุรกิจ แนวพุทธบูรณาการ.* สืบค้น 9 กุมภาพันธ์ 2563, จาก <http://www.dsdw2016.dsdw.go.th>